

DE ONTWIKKELING DER VELUWE.

De ontwikkeling van de Veluwe in verband met de verdediging des lands, door, P. A. H. GERAERDS THESINGH, kapitein der artillerie te Amsterdam.

In de meeste gevallen, ook in ons vaderland, zijn de belangen der verdediging in strijd met die van landbouw en nijverheid, en is het juist daaraan toe te schrijven, dat het daarstellen van verdedigingswerken, zelfs als zij hoog noodig, ja onontbeerlijk zijn, dikwijls aan zoovele moeilijkheden is onderworpen en zoovele tegenwerking van de burgerlijke besturen ondervindt. Zooveel te meer is dit waar, wanneer er zware geldelijke opofferingen van 's lands wege toe geëischt worden, en wordt er te veel over het hoofd gezien, dat één gulden bij tijds uitgegeven, dikwijls het verlies van honderde voorkomt. Is het echter mogelijk, een werk daar te stellen, dat met verbetering van 's lands weerbaarheid tevens de ontwikkeling van 's lands welvaren moet bevorderen, dan kan het niet anders of zulk een werk, mits het niet geheel onuitvoerbaar zij, moet algemeenen bijval vinden en zich zelven aanbevelen. Zoo spreekt de schrijver van bovengenoemde brochure op pag. 6 ter aanbeveling van een door hem ontworpen kanaal over de Veluwe. Dit kanaal zoude, bij de Zuiderzee beginnende, den loop van de Hierdensche en Leuvenumsche beek volgen, den straatweg van Apeldoorn naar Amersfoort nabij het kamp van Millingen doorsnijden en alzoo van af de Hierdensche beek langs het Uddelermeer en Meerveld naar Nieuw-Millingen loopen. Vervolgens gaat het langs Kootwijk, Harskamp, Otterloo en Mossel naar den Rijnspoorweg, op het punt waar de Renkumsche beek dien weg doorsnijdt. Deze beek wordt dan eindelijk geheel gevolgd tot aan zijn uitloop in den Rijn.

Bij deze rigting berekent de schrijver, dat het kanaal ongeveer 48000 el lang zoude wezen, en dat er, bij eene breedte van 80 el aan de oppervlakte van het water, bij 2 el diepte en de helling der taluds 2 op 1 beneden de waterlijn \pm 7,000000 kub. el moet

worden uitgegraven. Dit getal kubieke ellen moet dus nog vermeerderd worden met al den te verwerken grond boven de waterlijn. Eene naauwkeurige waterpassing van de Veluwe bestaat er niet, en zoo is het moeilijk na te gaan, hoeveel er dus te vergraven zal zijn. Doch het komt ons niet twijfelachtig voor, dat dit nog veel meer zal zijn dan driemaal het reeds genoemde cijfer, gelijk onze schrijver meent. Het aardewerk wordt hier gerekend 25 of 30 cent per kubieke el te kosten; het groote bedrag, dat dus daarvoor wordt vereischt, moet nog verhoogd worden met de ont-eigeningskosten van de benoodigde gronden, kosten van aanleg van sluizen en andere werken voor de verdediging vereischt, zoodat het voorgestelde kanaal eene zeer kostbare onderneming zoude wezen (*).

Geen deskundige zijnde, willen wij ons niet vermeten een oordeel uit te spreken over die plannen, voor zooveel zij gegrond zijn op de krijgskundige wetenschappen en de eischen van een wel-ingerigt defensiewezen, maar alleen, voor zooveel zij tot ontwik-keling van de Veluwe kunnen strekken.

Dit laatste toch is door den heer Thesingh in het geheel niet op den achtergrond geplaatst, maar als eene zeer voorname reden tot het maken van zijn plan voorgesteld, en nooit zoude hij het gedaan hebben, gelijk hij pag. 29 zegt, wanneer het alleen om eene verdedigingslinie te doen was. Doch telkens, wanneer hij de Veluwe, hetzij langs de straatwegen, hetzij langs den spoorweg doorging, drong zich de vraag bij hem op, of deze zoo uitge-strekte onbebouwde streek niet eens in vruchtbare gronden konde

(*) Ofschoon nu wel eene waterpassing voor de geheele Veluwe niet heeft plaats gehad, is toch van enkele punten de hoogte boven A. P. opgenomen en daaruit gebleken, dat de Veluwe over het algemeen in het midden het hoogste is. Nabij Otterloo, alwaar men met veel nat weder en langdurige regens nog al eens last heeft van het water en dus niet het hoogste punt van den omtrek vindt, is men ongeveer in het middelpunt. Op het oog schijnt daar de grond vrij ver in het rond, met uitzondering van enkele heuvels nabij het dorp, ongeveer even hoog te zijn. Volgens het plan zoude nabij het dorp het kanaal gegraven worden. En volgens de opnemingen voor den indertijd ontworpen spoorweg van Amsterdam over Amersfoort naar Pruissen, bedraagt daar de hoogte 27,94 el + A. P. (Bijdragen tot de kennis van Gelderland door Baron Sloet, p. 141).

Meer zuidelijk, daar waar het kanaal ongeveer den Rijnspoorweg zoude snijden, is de hoogte 19 el + A. P. De Rijn is ter plaatse, waar het kanaal zoude uitmonden volgens de berekening van den heer Th. bij gewonen waterstand ongeveer 7 el + A. P. en de gemiddelde hoogte van de Zuiderzee bij de andere monding van het kanaal ongeveer op het nulpunt dier schaal.

herschappen worden, waartoe volgens zijne meening een gegraven kanaal de eerste aanleiding zoude geven.

In het midden van ons land gelegen, heeft de Veluwe eene ligging zoo gunstig als waarop weinige andere streken mogen bogen. In het Noorden begrensd door de Zuiderzee, wordt het ten Oosten en Zuiden bespeeld door groote rivieren, de IJssel en de Rijn, en eindelijk ten Westen bepaald door de welvarende provincie Utrecht. Men zoude, daarop afgaande, verwachten juist in die streek een winstgevende landbouw, een bloeiende handel en nijverheid en de meeste welvaart en beschaving te vinden. En toch, de heer Thesingh mag met regt zeggen, dat, al wordt het schoonheidsgevoel op de Veluwe opgewekt door de liefelijke ernstige natuur, ook een ander gevoel zich bij ons opdringt, wanneer men op dien onvruchtbaren bodem te vergeefs naar eenige sporen van landbouw en ontwikkeling zoekt. Het is dat van verlatenheid en men betreurt het, dat zooveel grond, zonder eenig nut af te werpen dan voor enkele eigenaars, die hunne schapen hier laten weiden of de plaggen tot het bezigen van brandstof steken en wegvoeren, geheel onbebouwd ligt.

Van den Soerenschen en zoo menigen anderen Veluwschen heuveltop gezien, ligt aan onzen voet uitgestrekt eene landstreek, duizende bunders groot en uitgenomen de hier en daar verspreide dorpjes omringd met een weinig bouwland, is alles eene dorre onvruchtbare heide. Hoe vele duizenden menschen konden hier, ware de ontginning mogelijk, werk en brood vinden! Hoevele welvarende dorpen zouden, ware deze woestenij in eenen vruchtbaren bodem herschappen, hunne torenspitsen ten hemel verheffen, daar waar wij thans niets dan kale heide of zand ontmoeten!

En dat deze voorstelling niet zoo geheel overdreven is, wijst ons de statistiek aan, die leert, dat nog bijna de helft van den grond op de Veluwe onbebouwd ligt (*).

Veel, ja zeer veel, kan er dus nog gedaan worden ter ontwikkeling van die streek en hoeveel er reeds verbeterd is, nog is het een uitgebreid veld, waar vele kapitalen nuttig kunnen wor-

(*) Baron Sloet, Bijdragen tot de kennis van Gelderland, pag. 101 en 96. Volgens de kadastrale opgaven is de geheele Veluwe groot 216186 bunders, daarvan zijn 108837 bunders heide en onbebouwde gronden. Het laatste getal is waarschijnlijk evenwel te hoog, daar de ondervinding genoegzaam heeft geleerd, dat niet alle ontginningen dadelijk bij het kadaster bekend worden. Een groot verschil maakt dit echter niet.

den aangewend en de vorderingen der wetenschap vruchtbaar kunnen worden gemaakt, niet alleen voor die streek en hare bewoners, maar ook voor het geheele vaderland.

Wel mogen wij er op wijzen, hoe veel in deze eeuw vooral voor de Veluwe is gedaan, hoe veiligheid en orde ook daar inheemsch zijn geworden, hoe zoo menige kunstweg haar doorsnijdt, en op zoovele plaatsen ook in de afgelegene buurtschappen gelegenheid tot onderwijs is gegeven.

Vergeleken toch met vroegere eeuwen, toen bijv. hertog Arnold in 1442 het *een wilt byster lant noemde, daer vele ouergrepen in geschien plegen*, is de vooruitgang groot. Evenzeer als toen Slichtenhorst in 1584 zeide, dat men er *meer wolven en vossen dan luyden en huysen vond* en de Ridderschap van Over- en Neder-Veluwe klaagde, dat men *sonder groten pericule oers lyffs und verloss oerér goederen*, zich niet op de wegen konde vertoonen en zelfs in huis niet veilig was. Terwijl eindelijk zelfs nog in 1725 in de Veluwsche bosschen zich geheele benden van landloopers of zoogenaamde heidens ophielden (*).

En wat het onderwijs betreft, naauwelijks veertig jaar geleden, waren vele niet onbelangrijke buurten voor hunne kinderen geheel daarvan verstoken, of moesten zich behelpen met reizende onderwijzers, welke 's winters voor een plaatsje aan den gemeenen haard en aan de tafel der Veluwsche boeren, hunne kinderen onderrigt gaven in lezen en schrijven en zoo van de ééne naar de andere bouwhoeve trokken. Terwijl weder anderen voor een zeer gering loon de kinderen in een schaapschuur verzamelden en onderwezen en dikwijls door gaten te graven in de mist en planken daarop te leggen, eene tafel improviseerden, waarop de kinderen konden schrijven (†). Door de deur, die aan de zijde tegenovergesteld aan die van waar de wind waaide, ook 's winters openstond, viel alleen het licht, hetwelk de kinderen voor hun lezen en schrijven noodig hadden.

En op vele dorpen was de toestand niet veel beter. Tot vóór bijna veertig jaren diende een gebouwtje, thans naauwelijks goed genoeg geacht tot bewaring van de brandspuit, te Lunteren tot school. Er bestond daarin geene gelegenheid tot stoken en, opdat de leerlingen 's winters niet al te veel hinder van de koude zouden hebben, bragt ieder op zijne beurt turven mede, die op een plaat

(*) Statistieke beschrijving van Gelderland, pag. 117.

(†) Statistieke beschrijving van Gelderland, pag. 523.

in die school werden verbrand, terwijl de rook dan zoo goed mogelijk door de openstaande deur een uitweg moest zoeken.

Doch hoezeer nu in alle dorpen en zelfs in vele afgelegene buurtschappen goed ingerigte schoolgebouwen zijn verrezen en bekwame onderwijzers daarbij zijn aangesteld, heeft dat onderrigt nog niet al die vruchten gegeven, die men daarvan zal mogen verwachten, wanneer een later geslacht het nog meer zal hebben leeren waarderen. Vasthoudendheid aan het oude, hoewel in sommige opzigten reeds door den geest onzer eeuw gewijzigd, is nog een karaktertrek van den Veluwnaar, die al het nieuwe met wantrouwen bejegt.

Veel, dat in onzen tijd niet meer past en geheel veranderd is, blijft daardoor ten nadeele van die streek bestaan. De enkelen, die een beter inzicht hebben in de belangen van de Veluwe, en gaarne veranderingen zouden brengen in al hetgeen hun verkeerd schijnt, worden met een minder gunstig oog aangezien, en zooveel mogelijk uit alle betrekkingen verwijderd gehouden, waarin zij door hun invloed of hun stem het afbreken van dat oude en verouderde zoude kunnen bevorderen.

Bijzonder is dit het geval met de bestrijders van het onverdeeld landbezit, hetwelk nog zoo algemeen is op de Veluwe.

En ten bewijze daarvan kunnen wij bijbrengen, dat vóór eenige jaren op eene algemeene vergadering der Gelderse Maatschappij van Landbouw door een zeer geacht inwoner van de Overveluwe werd verzekerd, dat de verdeelingen der in het gemeen bezeten gronden daar vooral door de regtstreeksche verkiezingen werden tegengehouden. Mannen toch, die, zoo verzekerde hij, anders daarvoor zouden ijveren, verklaarden er zich nu tegen, omdat zij vreesden, anders niet langer tot leden der verschillende regeringscollegiën te zullen worden gekozen. Ja, nog onlangs zelfs werden onder de deuren der kiezers in eene der welvarendste gemeenten van Veluwenzoom briefjes gestoken, met de aanbeveling, om toch vooral zekeren persoon niet te kiezen, dewijl deze de heide zoude willen verkoopen, maar liever een ander te stemmen, die mede werd genoemd en tegen dien verkoop was. En deze laatste is ook werkelijk gekozen.

Dit onverdeeld landbezit, hetgeen ook nu nog zeker over meer dan 50 duizend bunders loopt, (*) niettegenstaande hetgeen reeds

(*) Bijdragen tot de kennis van Gelderland. p. 114 volgende en 126 en 127. Uit de staten hier voorkomende zoude men tot een veel hooger cijfer kunnen besluiten, doch om de onzekerheid en onnaauwkeurigheid der opgave, hebben wij het niet te hoog willen ramen.

verdeeld is, is naar ons inzien eene der gewigtigste redenen, waarom de Veluwe, vergeleken met de overige deelen van ons land minder vooruitgaat, veel minder dan men met het oog op hare gunstige ligging zoude meenen te mogen verwachten. Niet alleen toch bezitten sommige gemeenten, maar zelfs dorpen en geringe buurtschappen, uitgestrekte onverdeelde gronden, die voor het grootste deel nog woest en onbebouwd zijn. Sommigen zelfs hebben meer onbebouwden grond in onverdeeld bezit, dan al het bouw- of weiland van de geheele buurt bedraagt. Meestal bezitten zij het noodige kapitaal niet, om die woeste gronden te ontginnen. Het gevolg daarvan is, dat gewoonlijk die landen blijven liggen, gelijk zij reeds eeuwen hebben gelegen of beter gezegd, dat zij hoe langer hoe meer in waarde verminderen.

Gemeen goed is geen goed, zegt het spreekwoord. En daarvan toonen de Veluwnaars geheel overtuigd te zijn. Ieder der geregtigden tracht te halen van het gemeene goed, wat hij kan, hij heeft er niets geene moeite voor over, die hem niet alleen ten goede komt. Zoo is het niet alleen met de heide, maar ook met hetgeen, hoe dan ook, ontgonnen is. Voor niet langen tijd is het zelfs nog gebeurd, dat in een dergelijk *gemeen bosch*, nabij Ede gelegen, ten gevolge van een vuur aldaar door een herder ontstoken, een begin van brand ontstond, hetwelk door personen gezien werd, die aandeel hadden in dat bosch, doch in plaats van dadelijk daarheen te gaan, om te blusschen, lieten zij het smeulen, totdat den volgenden dag andere personen den brand, die gelukkigerwijze zich niet zeer had uitgebreid, hebben gebluscht. Het was immers toch maar gemeen goed, het eigen goed liep geen gevaar! En hoe menigmaal worden ook juist door de geregtigden, die niet zorgen, dat hunne schapen van de pas gezaaide of gepote bosschen worden verwijderd gehouden, die ontginningen bedorven. Is dit zóó zelfs met hetgeen, waaraan kosten zijn gemaakt, en het zoude met nog menig feit te bewijzen zijn, dan kan men ligtelijk begrijpen, dat het op de heide, waarvoor nog minder gezorgd wordt en waarover meestal volstrekt geen toezigt wordt gehouden, niet beter is. Die gronden toch moeten telkens de dunne humuskorst missen, waarin hunne meeste vruchtbaarheid is vereenigd. Als strooijing onder het vee, en vermengd met de uitwerpselen dier dieren, moeten die heideplaggen dienen om de oude bouwlanden in vruchtbaren staat te houden.

Nauwelijks is dan weder de heide eenigzins begroeid, of de plaggenmaaier is al gereed, om zijn werk te beginnen en het

weinige, vruchtbare, dat zich weder heeft bijeenverzameld op den schralen ondergrond, weg te nemen en de reeds zoo onvruchtbare heide steeds dorder en woester te maken. Op andere lager gelegene plaatsen, waar meestal met een weinig moeite hooi- of grasland te maken zoude zijn door den dikkeren humuskorst, het gevolg van een weligeren plantengroei op den meer vochtigen grond, handelt men weder op eene andere wijze, doch die niet minder schadelijk werkt. Daar namelijk, steekt men dikkere zoden, droogt ze en gebruikt ze als brandstof, terwijl men alleen het onvruchtbare zand overlaat.

Men zegt dikwijls, dat deze of gene wijze van landbouw den grond uitput, dat men van den grond meer vordert, dan men hem geeft. Doch nergens vindt men dat meer of pleegt men dien zoogenaamden rooibouw sterker, dan juist op de heide, op de armoeedigste gronden, die het minst kunnen verliezen. Daar vraagt men steeds nieuwe vruchten, al zijn zij ook slechts schrale grasplanten of magere heideplaggen, en geeft dien grond er niets voor terug. En het gevolg daarvan moet, ja kan niet anders zijn, dan dat ten laatste ook de nietigste en geringste planten geen voedsel meer op die zandvlakten kunnen vinden, dat eindelijk alle plantengroei daar nagenoeg ophoudt. De zandverstuiving, het toonbeeld der woestijn, met het steeds in beweging zijnde zand, dat dan eens zich tot bergen verheft, dan weder door den wind voortgedreven zich over de vlakke verspreidt en wegen en bouwlanden overdekt, is dan in aantocht en dikwijls is slechts door groote moeite en kosten dit te voorkomen en het gevaar voor andere landen af te wenden.

Meent niet, dat dit tooneel te donker is gekleurd, omdat tegenwoordig, dank zij de bepalingen bij een provinciaal reglement gemaakt, gewoonlijk de beginselen van verstuivingen reeds dadelijk worden beteugeld en als met despotieke magt de eigenaars der zanden worden gedwongen, zich alle gebruik daarvan te ontfeggen en zelfs daaraan nog kosten te maken.

Moeijelijk is het bij gebreke van bescheiden na te gaan, hoe zeer die zanden zich in den loop der tijden, wanneer niet met kracht aan de beteugeling de hand wordt gehouden, kunnen uitbreiden. Alleen van enkele, zooals bijv. van het Roekelsche en Mosselsche zand is dit opgeteekend in de aangehaalde statistieke beschrijving, welke in 1826 werd uitgegeven. Deze beide zanden in de gemeente Ede gelegen, bedroegen toen eene oppervlakte van

388 bunders en blijkens de mede aangehaalde Bijdragen in 1852 een getal van 765 bunders. (*)

Nog is de geheele uitgestrektheid dier zanden vrij aanmerkelijk en zal niettegenstaande hetgeen daaraan ter beteugeling en ontginning is verrigt, ongeveer een tiende van het geheele bundertal heide en onbebouwde gronden of tienduizend bunders bedragen. En dat werkelijk vele dier zandverstuivingen niet altijd in denzelfden treurigen toestand zich hebben bevonden, en vroeger bosschen, of korenlanden of ten minsté bewoonde streken zijn geweest, blijkt uit oudheden, die na harden wind, waardoor het zand wordt verplaatst, dikwijls op die gronden worden gevonden.

Het verdient opmerking, dat de meeste en de gevaarlijkste zandverstuivingen, op den staat van Baron Sloet voorkomende, het eigendom zijn van buurtschappen of gemeenten en alzoo onverdeeld worden bezeten, terwijl slechts enkelen, die dan nog meestal stil liggen of afnemen, aan bijzondere personen behooren.

Het bestaan van het zoo even genoemde reglement op de zandverstuivingen in de provincie Gelderland van den 22 Augustus 1854, dat niettegenstaande de meeste bepalingen in het eigendomsrecht ingrijpen, is goedgekeurd, is wel een bewijs, hoe weinig men vertrouwt, dat die gemeenschappen voor het algemeen, of zelfs voor haar eigen belang zouden zorgen.

Ja, de vraag dringt zich aan ons op, wanneer wij dat reglement lezen, wat de eigenaars dier zanden daarmede nog kunnen doen, waar hun zooveel verboden wordt, en welk voordeel zij, niettegenstaande al die bepalingen, uit dat bezit kunnen trekken. Volgens artikel 5 mogen geene schapen of ander vee in die stuifzanden worden gedreven, geweid of zich daarin bevinden. Geen zand mag er worden gegraven of van daar worden gehaald, geen plaggen, helmriet of zandhaver er worden gemaaid of daaruit vervoerd. In één woord, van het weinige, dat de stuifzanden nog opleveren, mag niets door de eigenaars worden benuttigd (art. 8). En alsof dat alles nog niet bezwarend genoeg was, is de ongelukkige eigenaar van eene zandverstuiving, die, gehoorzaam aan het reglement, geen voordeel van zijn eigendom trekt, zelfs niet zooveel als de grondbelasting bedraagt, daarmede nog niet vrij. Hij moet ook voor zijne zandverstuiving beteugelingswerken maken, en daarmede verhinderen, dat die stuifzanden zich uit-

(*) In 1823 was het Otterloosche zand groot 1296, in 1852 1587 bunders en het breidt zich nog uit. Het Wekerumsche in diezelfde jaren 230 en 344 bunders.

breiden; zoo is hij gedwongen, om aan dien grond, waarvan hij geenerlei vruchten geniet, nog kosten te maken. En is hij daarin weigerachtig of nalatig, op nieuw dreigt hem bekeuring, wanneer zijne zandverstuiving zich uitbreidt, al is het ook over zijn eigen grond. Naar gelang de verstuiving zich in één jaar meer dan een tiende van een bunder (dikwijls het werk van een enkelen dag) tot meer dan twee bunders heeft uitgebreid wordt de eigenaar met geldboete van *f* 25 tot *f* 75 en zeven dagen gevangenis gestraft. (Art. 9).

Het regt van den eigenaar, om van eene zaak het vrij genot te hebben en daarover op de volstrektste wijze te beschikken, is alzoo door dit reglement wel tot een *minimum* gebragt, of juist, geheel weggenomen, zeer in strijd met hetgeen de wetgever heeft gewild.

Doch op den strijd, welke misschien tusschen dit reglement en de Grondwet zoude kunnen geacht worden te bestaan, willen wij slechts met een enkel woord wijzen, evenzeer als op de vraag, of dit reglement wel een zuiver provinciaal belang regelt. Men mag toch twijfelen, of de provincie Gelderland als zoodanig er veel mede te maken heeft, of zich in eenige gemeente op de Veluwe en in eene enkele binnen het graafschap Zutphen zandverstuivingen bevinden, en wel zoo dat het maken van een reglement op die zanden daardoor wordt gewettigd.

Ons doel met de vermelding van dit reglement is alleen, om aan te toonen, hoe en op welke wijze door die bepalingen wordt verhinderd, dat ten gevolge van het onverdeeld landbezit niet nog meer nadeelen ontstaan en de bestaande zandverstuivingen niet gevaarlijker worden.

Dit onverdeeld landbezit zal, wanneer de wet daaraan geen einde maakt, of aan de daarin geregtigden die verdeeling wenschen, gelegenheid geeft, om op eene gemakkelijker wijze dan nu verdeeling te eischen, zeer ten nadeele van de Veluwe langen tijd nog kunnen blijven bestaan.

Wel zegt artikel 1112 van ons Burgerlijk Wetboek, dat niemand genoodzaakt is in eenen onverdeelden boedel te blijven, doch het mag twijfelachtig worden gerekend, of dat artikel ook op zulk gemeenschappelijk bezit toepasselijk is. Daarenboven moeten alle deelgeregtigden gedagvaard worden, wanneer men dien eisch tot deeling zoude willen instellen. Dat wettelijk vereischte levert bij dergelijke regtsvorderingen echter zulke groote bezwaren op, dat op dien grond alleen het plan daartoe moet schipbreuk lijden.

Niet alleen toch, dat bij die gronden dikwijls het aantal van

hen, die er aanspraak op maken, zeer groot is, komt het ook vaak voor, dat door het ontbreken van de meeste bescheiden niet meer na te gaan is, wie eigenlijk gerechtigden zijn.

Het meest doeltreffend zoude het zijn, dat artikel 784 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, waarbij aan rekenpligtigen, die verlangen rekening te doen openbare dagvaarding wordt toegestaan, ook werd uitgestrekt tot hen, welke zulk eenen eisch tot scheiding en deeling wilden instellen.

In België is door de wet van 25 Maart 1847 het verdeelen der onbebouwde gronden zeer bevorderd en aan de regering eene zeer uitgebreide magt over de in gemeenschap bezeten gronden verleend.

Op advies van Gedeputeerde Staten der provincie en na het hooren van den gemeenteraad, kan bij Koninklijk besluit de verkoop van onbebouwde gronden (*sarts, vaines patâres et autres*), welker eigendom of gebruik, hetzij aan gemeenten, hetzij aan gemeenschappen, die het onverdeeld gebruiken toebehoort, bevolen worden.

Deze verkoop geschiedt dan onder de bepaalde voorwaarde, dat de verkrijgers die gronden binnen een zekeren tijd in cultuur brengen; bij nalatigheid zijn deze tot vergoeding van kosten, schade en interessen verplicht en kan tevens de verkoop nietig worden verklaard. Daarop zal dan onder dezelfde voorwaarden die grond weder worden verkocht.

Onder hetzelfde beding van ontginningen kunnen de onverdeelde woeste gronden worden verhuurd.

Andere vaste goederen, welke gemeenschappelijk aan verschillende gemeenten of aan hoeven daarin liggende toebehooren, moeten evenzoo, wanneer dit door het gouvernement gelast wordt, worden verdeeld.

De gelden voortkomende uit verkooping en bij deze wet gelast, zullen, hetzij op hypotheek, hetzij op het Grootboek, hetzij in schatkistbiljetten worden belegd of tot betaling van schulden, of voor werken van algemeen nut en het verkrijgen of verbeteren van vaste goederen worden aangewend.

Eene dergelijke wet zoude zeker in ons land en in dezen tijd wegens het ingrijpende in het eigendomsregt der gemeenten en andere gemeenschappen geen bijval vinden. Zij is ook niet noodig, wanneer slechts elk gerechtigde niet alleen het regt heeft verdeling te vragen, maar ook dat regt kan doen gelden en daartoe op de eene of andere wijze, door het middel van openbare dagvaarding of hoe ook, bij de wet wordt in staat gesteld. Wanneer zulk eene

bepaling tot stand kwam, zoude een groot bezwaar voor de ontwikkeling der Veluwe zijn opgeheven. En binnen een niet zeer lang tijdsverloop zouden zoo niet alle dan toch de meeste gronden, welke nu nog onverdeeld bezeten worden, zijn verdeeld en zooals gewoonlijk na verdeeling gezien wordt spoedig worden ontgonnen. De ontginning of verkoop van de uitgestrekte woeste gronden, welke nog door sommige gemeenten worden bezeten, zal dan in navolging ook wel geschieden, vooral wanneer de Hooge regering het niet aan opwekking en aansporing doet ontbreken. Terwijl daarenboven bij verschillende andere de regering op grond van de overeenkomst tusschen haar en die gemeenten in 1843 gesloten, waarbij aan de laatste eenige duizende bunders, waarover geschil bestond, in koop waren afgestaan, de ontginning, verkoop of uitgifte in erfpacht tot ontginning kan eischen. Ongelukkigerwijze is bij die overeenkomst geen tijd bepaald, binnen welken dit moest geschieden. Door de zeer rekbare beteekenis van het woordje *eerlang* daarbij gebruikt, is er nog betrekkelijk weinig ontgonnen, veel minder zeker dan de zoo ijverige district-commissaris van Veluwe van dit door zijne bemoeijingen vooral tot stand gebragte contract zal hebben verwacht. (*)

Het kanaal door den heer Thesingh voorgesteld zal zonder twijfel de ontwikkeling van de Veluwe kunnen bevorderen, maar naar ons inzien, veel minder dan men zoude verwachten, tenzij tegelijk het onverdeeld grondbezit voor bijzonder grondeigendom plaats maakt. Menige kunstweg ligt er immers reeds jaren lang op de Veluwe; twee spoorwegen doorsnijden haar, en op vele plaatsen zelfs nabij de stations is nog de heide als voorheen woest en onontgonnen. Zal men nu op de vraag, hoe het komt, dat zulke zelfs zeer gunstig gelegene gronden zoo woest worden gelaten en daaraan niet de hand wordt geslagen, antwoorden, dat de grond zóó slecht en onvruchtbaar is, dat er aan geen cultuur te denken is? of wel dat de noodige kapitalen ontbreken of eenige andere reden opgeven? Wij gelooven niet, dat men dat zoude kunnen doen; ook de aan die heiden grenzende bosschen of bouwlanden weerspreken het genoegzaam, evenzeer als zoo menige onderneming, voor welke binnen korten tijd de noodige kapitalen zijn gevonden. Gewoonlijk zal de eenige reden zijn, dat zij onverdeeld worden bezeten. Waar de verdeeling heeft plaats gegrepen, volgt de ontginning al ras. Het graafschap Zutphen, waar vroeger het onverdeeld landbezit

(*) Bijdragen. I. I. pag. 125.

niet minder werd gevonden dan op de Veluwe, heeft langzamerhand nagenoeg al dat gemeenschappelijk eigendom zien verdwijnen en in de plaats der woeste of verwaarloosde gronden ten gevolge van verdeeling goed bebouwde landen en bosschen verkregen.

Wil men daarom wat voor de Veluwe doen, welnu, men grave niet slechts kanalen of legge goede kunstwegen aan, maar zorg, dat vóór alles eene wet tot stand kome van slechts enkele artikelen, waarbij de verdeeling der gemeenschappelijk bezeten gronden wordt gelast of ten minste gemakkelijk gemaakt. En waarlijk, dat kan niet zooveel moeite kosten en de schatkist zal er niet onder lijden, maar integendeel door de vermeerdering van inkomsten van allerlei aard er voordeel uit trekken.

De Veluwe, die nog in 1818 door de toenmalige regering werd geacht niet van zoodanig gewigt voor de algemeene belangen van het Rijk te zijn, om haar uit de schatkist te hulp te komen, ter beteugeling der toen zeer gevaarlijke en zich steeds uitbreidende zandverstuivingen, zal dan door hare gunstige ligging in het middenpunt van ons land van groot belang worden door de talrijkheid van hare voortbrengselen en eene nijvere bevolking, die daar werk en brood kan vinden.

En wil men dan nog meer voor de Veluwe doen, dan zal het ontworpen kanaal niet alleen voor de verdediging onzer onafhankelijkheid, maar daar benevens, ook voor de ontwikkeling dier landstreek werkelijk nuttig kunnen zijn.

F. C. W. K.

